

HLEDÁNÍ PŘÍČIN VYSOKÉ MÍRY APOSTÁZE V BAHÁ'ISMU¹

MAGDALENA VYTLAČILOVÁ
HUSITSKÁ THEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
HUSSITE THEOLOGICAL FACULTY OF CHARLES UNIVERSITY
magdalena.vytlacilova@htf.cuni.cz

APOSTASY AND THE LEVEL OF ACTIVITY IN THE BAHÁ'Í FAITH

Abstract: The Bahá'í faith is usually described as one of fastest growing religions in the world. In the following article the numbers of Baha'i adherents given by the official Baha'i statistics and by the Association of Religious Data Archives (the Arda) is compared with numbers from the latest censuses. Worldwide there are less than 700 thousand active Bahá'ists, which is in conflict with the numbers given by Arda and by Baha'i statistic (from six to seven millions of adherents). Although an attempt to prove that the data provided by Bahá'is are false or inflated is not made, an argument is presented that this data reflects good missionary results. However, since the Baha'i faith lacks conversion rituals and collective rituals which would strength religious identity, it is argued here that the Bahá'í faith is not able to turn new converts into stable adherents.

Keywords: the Bahá'í faith; apostasy; conversion; religious identity; Bahá'ist

THEOLOGICAL REVIEW, Vol. 92, 2021, No. 1, Number of Article 4, p. 54 – 70.

DOI: 10.14712/12117617.92.1.4

Úvod

V odborné literatuře o bahá'ismu se lze setkat s tvrzením, že bahá'ismus je jedno z nejrychleji šířících se náboženství na světě.² Mezi počty stoupenců, které udávají bahá'istické instituce a nebo organizace jako je *Association of Religious Data Archives* (the Arda), a mezi údaji ze sčítání lidu je však řádový rozdíl — Arda udává až 11x větší údaje než sčítání lidu dohromady.³ Základním metodologickým před-

¹ Text vychází s podporou grantové agentury Karlovy Univerzity (číslo projektu 616319) a zároveň je dílčím výstupem projektu PROGRES Q05 řešeném na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy.

² Tento fakt je zároveň zdůrazňován bahá'isty. Např. „Introduction to the Baha'i Community“, in *The Bahá'í World 1999–2000* (Haifa: Baha'i World Centre, 2001), 7–18; William S. Hatcher and James D. Martin, *The Bahá'í Faith: The Global Religion* (Wilmette: Bahá'í Publishing, 2002); Todd M. Johnson and Brian J. Grim and Gina A. Bellofatto, *The World's Religions in Figures An Introduction to International Religious Demography* (Chichester: Wiley–Blackwell, 2013), 59; David B. Barrett, „World Religious Statistics“, in *1991 Britannica Book of the Year* (Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1991), 299.

³ Monografie *The World's Religions in Figures An Introduction to International Religious Demography* z roku 2013 od Todda Johnsona a Briana J. Grima uvádí k roku 2010 počet 7 306 milionů stoupenců bahá'ismu. V dokladech vychází z *World Religion Database*, edited by Todd M. Johnson and Brian J. Grim (Leiden —

pokladem tohoto textu je, že údaje ze sčítání lidu chápu jako ukazatel aktivních stoupců bahá'ismu, zatímco údaje bahá'istických institucí a Ardy chápu jako ukazatel celkového počtu stoupců, aktivních i neaktivních. Intencí textu je hledání odpovědi na otázku, proč se k bahá'ismu ve sčítání lidu hlásí nízký počet stoupců (zhruba 700 tisíc), když většina těchto stoupců k bahá'ismu aktivně a dobrovolně konvertovala (zhruba šest až sedm milionů). Navzdory tomu, že výklad a hledání odpovědi na mnou položenou otázku není nutné lokalizovat do konkrétní země, ve výkladu budu vycházet primárně z vývoje bahá'ismu v Severní Americe, neboť z této oblasti jsou k dispozici nejdetailnější statistiky a doklady. Severní Amerika současně hraje v bahá'istické teologii důležitou roli, neboť 'Abdulbahá', jedna z nejautoritativnějších postav bahá'ismu, přiřkl této oblasti hlavní roli v dějinách spásy, navzdory tomu, že historicky má bahá'ismus kořeny v Íránu a Íráku.

Bahá'ismus: nastínění historie a nauky

Bahá'ismus má kořeny v Íránu v nauce Bahá'ulláha (1817–1892)⁴ a jeho potomků — syna 'Abdulbahá'a (1844–1921) a pravnuka Shoghiho Effendiho (1897–1957). Bahá'ulláh se považoval za naplnění náboženských očekávání bábismu, jehož zakladatel Báb (1819–1850)⁵ se chápal jako završitel náboženských očekávání ší'ý dvanáctníků a ve svých textech ustanovil vlastní rituály, nauku a instituce. Přes to, že Báb byl v roce 1850 popraven a bábisté byli perzekvováni, především kvůli vlastní militantnosti a z pohledu islámu heretické povaze Bábových nároků, bábismus se záhy rozšířil⁶ a v průběhu 50. let 19. století získal v Íránu a blízkém okolí až 100 tisíc stoupců.⁷ Báb ve svých textech očekával příchod „Toho jehož Bůh zjeví“, za něhož se svým nejbližším v roce 1863 prohlásil Bahá'ulláh. Veřejně se za tuto postavu prohlásil v roce 1867 a většina bábistů jeho nároky uznala. Ačkoliv je v současnosti legitimní chápat bábismus a bahá'ismus jako dvě oddělená náboženství, nepovažuji za opodstatněné pojímat Bahá'ulláhovu deklaraci v roce 1863, popř. v roce 1867, za okamžik vzniku nového náboženství. Jasnější naukový a rituální předěl mezi bahá'ismem a bábismem můžeme najít až v textech

Boston: Brill, 2012).

⁴ Vlastním jménem Mírzá Husajn 'Alí.

⁵ Vlastním jménem Sajjid 'Alí Muhammad Širází.

⁶ Jelikož není jasné nakolik se rozšířila bábistická rituální praxe, je vhodnější říci, že se rozšířilo chápání Bába jako naplnění šíitských prorocktví než bábistická praxe a instituce jako takové.

⁷ Dopis Justina Sheila ze dne 12.2. roku 1850 adresovaný Palmestonovi. Cituji dle Moojan Momen, *The Babi and Baha'i Religions, 1844-1944: Some Contemporary Western Accounts* (Oxford: George Ronald, 1981), 7; Peter Smith, „A Note on Babi and Baha'i Numbers in Iran“, *Iranian Studies* 17 (1984), 295–301.

‘Abdulbahá’a, jenž se po Bahá’ulláhově smrti stal hlavní autoritativní postavou bahá’ismu, a jenž jako jediný měl právo interpretovat jeho texty.⁸

Bahá’ulláh pojímal judaismus, křesťanství, islám a bábismus⁹ jako pravdivá náboženství a považoval se za naplnění jejich mesiášských očekávání. Ve svých textech zdůrazňoval jednotu Boha, z které odvozoval nutnost jednoty lidstva, náboženství s vědou, rovnost pohlaví, a požadoval odstranění rasových, kulturních a dalších předsudků.¹⁰ Bahá’ulláh očekával, že se jeho nauka celosvětově rozšíří a dojde díky tomu ke spáse lidstva a k nastolení Největšího míru, který ztotožnil s ustanovením Božího království hlásaného Ježíšem.¹¹ Základní model bahá’istického pojetí spásy má tak stále blízko k islámu, když bahá’ismus klade důraz na to, aby stoupenci ustanovili celosvětovou nábožensko-politickou komunitu.¹² V současnosti je za celosvětové rozšíření zodpovědná bahá’istická administrativní struktura,¹³ jež vytváří systematické misionářské plány, na nichž se podílí věřící.¹⁴ Jelikož je tato struktura dle bahá’istické teologie Bohem ustanovená a posvátná,¹⁵ šíření bahá’ismu je jedním z Bahá’ulláhových cílů, je i náboženskou povinností stoupců bahá’ismu participovat na misii.¹⁶ Z těchto důvodů vycházím v počtu aktivních stoupců ze sčítání lidu nebo z dotazníkových šetření, neboť v nich obsažené údaje jsou závislé na odpovědi (aktivních) respondentů. Protože se

⁸ Více viz Magdalena Vytlačilová, „Bábismus jako úspěšné náboženské hnutí“, *Theologická revue* 4, 2019, 453–479.

⁹ Bahá’ulláh ve svých textech opakovaně zdůrazňoval, že normativní texty bábismu (především Baján al-far-sí) neruší, a bábismus tak hrál v oprávnění jeho nároků zásadní roli.

¹⁰ V jeho knize „Nejsvětější kniha“ se nachází většina normativních předpisů ohledně každodenní praxe. Tato kniha, kterou bahá’isté považují za posvátnou, je dle Bahá’ulláha ústavou budoucí celosvětové bahá’istické civilizace. Bahá’ulláh, *Nejsvětější kniha: Kitáb-i-Aqdas* (Praha: Bahá’í nakladatelství, 2012).

¹¹ David Hofman, *Bahá’u’lláh Kníže pokoje: Portrét* (Mladá Boleslav: Bahá’í nakladatelství, 1992), 9.

¹² Viz např. výrok jednoho ze členů hlavní bahá’istické instituce: „Collectively, we receive the gift of the Word of God, and through its application we are to raise the Kingdom of God on earth; that is, we are to gradually contribute to the building of a new social order that is shaped by the truths of the Revelation of Bahá’u’lláh.“ Paul Lample, „Learning and the evolution of the Bahá’í Community“, 1. <<https://bahai-studies.ca/wp-content/uploads/2014/03/ABS2008PaulLample.pdf>> (1.10.2019).

¹³ Původně měl ústřední postavou bahá’ismu zůstat potomek Bahá’ulláha společně s tzv. Světovým domem spravedlnosti (Universal House of Justice), avšak Shoghi Effendi zemřel bezdětný a všichni ostatní Bahá’ulláhovi potomci byli již exkomunikováni. Z toho důvodu je dnes nejvyšším orgánem pouze Světový dům spravedlnosti v izraelské Haifě.

¹⁴ V bahá’istických textech se můžeme setkat s formulací „systematické naplňování Božího plánu“ (systematic execution of divine plan). Věřící jsou v tomto misijním jazyce označováni jako „válečníci“ a věřící obecně jako „duchovní armáda světla“, „nepřemožitelná armáda Bahá’ulláha“. Navzdory tomu, že bahá’ismus odmítá násilí, použití vojenské terminologie ospravedlňuje z důvodu nutnosti analogie mezi „sebeobětováním“ a naléhavostí, s jakou má být misie vykonávána. Viz např. Shoghi Effendi, *Bahá’u’lláhův Světový Rád: Vybrané Dopisy* (Praha: Bahá’í nakladatelství, 2008).

¹⁵ *Ibid.*, 23–25.

¹⁶ Viz např. Bahá’ulláh, *Gleanings from the Writings of Bahá’u’lláh*, p. 196

od věřících očekává, že se podílí na intenzivní misii,¹⁷ chápu bahá'ismus jako náboženství vysokých požadavků, přesto, že každodenní normovanou praxi nepovažují za přísnou nebo náročnou.¹⁸

Předestření problému: počty a rozšíření

Na přelomu 19. a 20. století se bahá'ismus šířil mimo Írán pomalu a pro jeho celosvětové rozšíření byla nejdůležitější misie ze Severní Ameriky. Tato misie nebyla formálně organizována ani finančně podporována a spočívala především na ochotě bahá'istů se přestěhovat do cizích zemí. Již v počátku šíření bahá'ismu v Severní Americe se můžeme setkat s úkazem, který se objevuje v pozdějších statistických dokladech, a sice s kolísajícím počtem stoupenců. Pro ilustraci — v roce 1906 se k bahá'ismu ve Spojených státech přihlásilo 1 280 lidí, o deset let později 2 754, o deset let později 1 247 a v roce 1936 2 584 stoupenců.¹⁹ S podobným vzorcem se můžeme setkat i na přelomu 20. a 21. století — v roce 1990 se k bahá'ismu přihlásilo 28 tisíc stoupenců (z dokladů víme, že zhruba 15 tisíc z nich byli migranti), v roce 2000 84 tisíc a v roce 2008 49 tisíc. V Kanadě byl v první polovině 20. století bahá'ismus ještě více marginální — v roce 1921 se zde k bahá'ismu přihlásilo 12 lidí,²⁰ v roce 1931 30 lidí,²¹ ve sčítání z roku 1941 bahá'isté nefigurují.²² Údaje z počátku 20. století slouží spíše pro základní orientaci, neboť v této době se v různých bahá'istických periodikách opakovaně psalo, že člověk může být zároveň křesťanem a bahá'istou, protože Bahá'ulláhovo učení není v konfliktu s učením Ježíše.²³ Je tak možné, že někteří tehdejší bahá'isté se ve sčítání lidu označili jako „křesťané“ a nikoliv jako „bahá'isté“.

¹⁷ Bahá'ismus hovoří o „učení“ (teaching), nikoliv o misii.

¹⁸ Bahá'isté nemají předepsané přísné dietetické předpisy (nesmějí užívat pouze drogy, včetně alkoholu) ani vnější symboly identity. Mají předepsanou podporu vzdělání svých dětí (v případě nedostatku financí musí rodiče podporovat vzdělání dívek), rovnost pohlaví atp. Ačkoliv některé bahá'istické předpisy mohou být v západní společnosti kontroverzní (odmítání homosexuality, podpora trestu smrti), nechápu praxi jako celek kontroverzní nebo přísnou. Bahá'isté se zároveň musí podřídit předpisům a právním normám zemí v nichž žijí. Viz např. *Zpráva Světového domu spravedlnosti z 9.6.1974, 4.6. 1993.* <<https://www.bahai.org/library/authoritative-texts/the-universal-house-of-justice/messages/>> (1.10.2019).

¹⁹ *Census of Religious Bodies 1916* (vol. 2.), 43–45; *Census of Religious Bodies 1926* (vol. 2), 70–76; *Census of Religious Bodies 1936* (vol. 2), 76–82; *2010 U.S. Religion Census: Religious Congregations & Membership*, <<http://www.usreligioncensus.org/maps2010.php>> (1.10.2019).

²⁰ *Sixth Census of Canada 1921: Volume I — Population*, 572.

²¹ *Seventh Census of Canada 1931: Volume II Population by Areas* (Ottawa: Dominion Bureau of Statistics Canada, 1933), 508.

²² Dle bahá'istického autora Willa C. van den Hoonarda bylo v roce 1944 v Kanadě celkem 212 stoupenců bahá'ismu. Will C. van den Hoonard, „Socio-demographic Characteristics of the Canadian Baha'i Community 1991“ <https://bahai-library.com/hoonard_socio-demographics_canadian_bahais> (1.10.2019).

²³ Např. *Bahai Bulletin 1* (1908), 4.

V současnosti žije nejvíce stoupců bahá'ismu pravděpodobně v Íránu, kde jsou pronásledováni, a nefigurují proto v tamním sčítáních lidu. Většina zdrojů sice uvádí, že se v Íránu nachází přibližně 300 tisíc bahá'istů,²⁴ nicméně toto číslo je dle mého názoru nadhodnocené, a níže vysvětlím, proč je podle mě vhodnější předpokládat přibližně 100 tisíc stoupců. Jelikož jsou bahá'isté v Íránu neuznanou a pronásledovanou náboženskou menšinou, mají západní země vůči bahá'ismu vstřícnou imigrační politiku, a lze proto předpokládat početnou diasporu. Při pohledu na západní země s největšími počty iránských migrantů²⁵ však zjistíme, že celkově se v diasporní komunitě nachází zhruba 30 tisíc bahá'istických iránských migrantů. K roku 2011 bylo v Kanadě 9 tisíc migrantů a tvořili zde polovinu místní bahá'istické komunity,²⁶ v Austrálii 7 tisíc migrantů rovněž tvoří polovinu z celkového počtu tamních bahá'istů;²⁷ do Spojených států amerických přišlo mezi 80. a 90. lety 20. století přibližně 15 tisíc migrantů.²⁸ V zemích jako je Švédsko, Německo a Británie jsou bahá'isté marginální.²⁹ Pokud by emigroval zhruba každý třetí bahá'ista, v Íránu by se nacházelo přibližně 100 tisíc stoupců bahá'ismu.

Níže uvádím tabulku, v níž srovnávám počet stoupců bahá'ismu dle *Arda*³⁰ a sčítání lidu, popř. dle jiných průzkumů.³¹ Ačkoliv nebylo v mých silách spočítat

²⁴ Typicky Margit Warburg, *Citizens of the World: a History and Sociology of the Baha'is from a Globalisation Perspective* (Leiden: Brill, 2006), 160.

²⁵ Íránská diaspora se skládá přibližně ze čtyř milionu Iránců. Dle vládních údajů se většina z nich nachází v Evropě (Německo, Švédsko, Velká Británie), Kanadě, Spojených státech amerických a Austrálii. Mohsen Mostafi Mobasher, „Prospect for Integration of Iranians and Questions for Future Research“, in: Mohsen Mostafi Mobasher (ed.), *The Iranian Diaspora: Challenges, Negotiations, and Transformations*, (Austin: University of Texas Press, 2018), 219.

²⁶ Data ze sčítání lidu nerozlišují původ imigrantů, pouze rok jejich příchodu. S ohledem na to, že většina bahá'istických migrantů přišla do Kanady v 80. a 90. letech 20. století, tedy v době největších změn v Íránu, jejich iránský původ je dle mě nejpravděpodobnější. <<https://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/dp-pd/dt-td/Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=0&PID=105399&PRID=0&PTYPE=105277&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2013&THEME=95&VID=0>> (1.10.2019).

²⁷ <https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/02_2014/iran.pdf> (1.10.2019).

²⁸ William Garlington, *The Baha'i Faith in America* (Westport: Praeger Publishers, 2005), 141.

²⁹ <<https://www.bahai.se/english/>>; <https://www.remid.de/info_zahlen/verschiedene/> (1.10.2019).

³⁰ Z dat Ardy vychází rovněž především z toho důvodu, že uvádí počty stoupců dle jednotlivých zemí. Bahá'istické doklady sice rovněž udávají počty stoupců v různých zemích, nicméně ne konzistentně jako Arda.

³¹ Sčítání lidu: Indie <<http://www.census.gov.in/2011census/DDW00C-01%20Appendix%20MDDS.xlsx>>; Spojené státy americké <<https://www2.census.gov/library/publications/2010/compendia/statab/130ed/tables/11s0075.pdf>>; Keňa <<https://www.knbs.or.ke/religious-affiliation/>>; Vietnam <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/695864/Vietnam_-_Ethnic_and_Religious_groups_-_CPIN_v2.0_ex.pdf>; Kongo <<https://web.archive.org/web/20151026014633/http://www.zamstats.gov.zm/report/Census/2010/National/2010%20Census%20of%20Population%20National%20Analytical%20Report.pdf>>; Filipíny <<https://psa.gov.ph/sites/default/files/2015%20PSY%20PDF.pdf>>; Zambie <<https://web.archive.org/web/20151026014633/http://www.zamstats.gov.zm/report/Census/2010/National/2010%20Census%20of%20Population%20National%20>>

všechny země,³² zaměřila jsem se na ty země, v nichž je bahá'ismus nejrozšířenější, a na některé západní země, v nichž se nachází nejpočetnější íránská diaspora. Sečetla jsem počty bahá'istů z 26 zemí, v nichž se dle Arda nachází 6 milionů stoupenců — z celkových zhruba 7, 3 milionů, tedy 80%. Mnou uvedený odhad, který vychází ze sčítání lidu³³ a jiných průzkumů, je však řádově nižší, a pohybuje se okolo přibližně 700 tisíc stoupenců.³⁴ Tento údaj je dost možná nadhodnocený, protože v zemích, ve kterých bahá'isté nebyli uvedeni ve sčítání, vycházím z množství stoupenců nejmenšího uvedeného náboženství. Kdybych počítala s polovinou hodnoty nejmenší skupiny,³⁵ která je dle mě reálnější a pravděpodobnější, počet by se snížil přibližně na 487 tisíc, tedy o 31% z původní hodnoty. S ohledem na to, že jsem v analýze vycházela se statistik zemí, v nichž by se mělo nacházet 80% všech bahá'istů, považuji práci s maximální hodnotou za přiměřenou.

Analytical%20Report.pdf>; Jihoafrická republika <http://www.statssa.gov.za/census/census_2001/primary_tables/RSAPrimary.pdf>; Bolívie <https://www.lostiempos.com/diario/actualidad/nacional/20130123/censo-2012-bolivia-tiene-10389913-habitantes_199802_426380.html>; Papua-Nová Guinea <<https://docplayer.net/24401704-Papua-new-guinea-2011-national-report.html>>; Tanzanie <http://globalreligiousfutures.org/countries/tanzania/#?affiliations_religion_id=0&affiliations_year=2010®ion_name=All%20Countries&restrictions_year=2016>; Venezuela <http://www.gumilla.org/biblioteca/bases/biblo/texto/SIC2012745_211-222.pdf>; Uganda <<http://www.ubos.org/onlinefiles/uploads/ubos/NPHC/2014%20National%20Census%20Main%20Report.pdf>>; Čad <<http://www.cnsee.org/pdf/rgph2007pd.pdf>>; Pákistán <<http://tribune.com.pk/story/430059/over-35000-buddhists-bahais-call-pakistan-home/>>; Myanmar <https://myanmar.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNION_2C_Religion_EN.pdf>; Thajsko <http://web.nso.go.th/en/census/poph/data/090913_StatisticalTables_10.pdf>; Velká Británie <https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/QS210EW/view/2092957703?rows=rural_urban&cols=cell>; Kanada <<https://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/dp-pd/dt-td/Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=0&PID=105399&PRID=0&PTYPE=105277&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2013&THEME=95&VID=0>>; Brazílie <<https://www.ibge.gov.br/en/statistics/social/population/22836-2020-census-censo4.html?=&t=downloads>>; Panama <<http://ministeriopublico.gob.pa/wp-content/multimedia/2017/09/Encuesta-de-Hogares-2015-16-viii-17-publicación-digital.pdf>>; Zimbabwe <<https://zimbabwe.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Inter%20Censal%20Demography%20Survey%202017%20Report.pdf>>; Mexiko <https://web.archive.org/web/20151021230003/http://www.inegi.org.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/censos/poblacion/2010/panora_religion/religiones_2010.pdf>; Mauricius <<https://web.archive.org/web/20131016141533/http://www.gov.mu/portal/goc/cso/file/2011VolII-PC.pdf>>; Austrálie <<http://www.sbs.com.au/news/census-explorer>>. Vše kontrolováno ke dni 1.10.2019.

³² Bahá'ismus se snaží být rozšířený ve všech zemích.

³³ Jelikož sčítání lidu probíhají v různých zemích v různých letech, nemohla jsem vždy vycházet ze sčítání lidu z roku 2010 jako jsou údaje z Ardy. Vycházím tak z údajů mezi lety 2006 až 2013.

³⁴ Opakují — cílem textu není zjištění přesného počtu stoupenců bahá'ismu, ale hledání důvodu řádového rozdílu v počtu stoupenců. Není pro mě proto relevantní pracovat se statistickými odchylkami atp., a zjišťovat, zdali je bahá'istů 600 nebo 700 tisíc.

³⁵ Např. pokud je v nějaké zemi jako nejmenší náboženská skupina uváděna skupina s 30 tisíc stoupenci, počítala bych 15 tisíc bahá'istů.

Tabulka č. 1: Počty stoupců bahá'ismu dle Arda a sčítání lidu

	ARDA 2010	Sčítání lidu (2006–2014)	Jiné prameny
Indie	1 897 651	4 572 (v roce 2001 11 324)	
Spojené státy americké	512 864	49 000 (v roce 2000 84 000)	ve studii PEW research z roku 2019 bahá'isté nefigurují
Keňa	422 782	neuveďeno (méně než 50 000)	
Vietnam	388 802	cca 8 000	
Kongo	282 916	neuveďeno (méně než 27 000)	
Filipíny	270 000	neuveďeno (méně než 36 000)	
Írán	251 127	neuveďeno	max. 100 000 (můj odhad)
Zambie	241 112	neuveďeno (méně než 70 000)	
Jihoafrická republika	238 532	neuveďeno (méně než 90 000)	
Bolívie	215 359	neuveďeno	
Papua-Nová Guinea	200 000	neuveďeno (uveden pouze součet nekř. náboženství 112 000)	méně než 21 000
Tanzánie	190 419	náboženství se nepočítá	méně jak 10 000 (PEW research)
Venezuela	169 811	neuveďeno (méně než 7 000)	
Uganda	95 098	29 601 (v roce 2002 18 500)	
Čad	94 499	neuveďeno (méně než 50 000)	
Pákistán	87 259	33 734	
Myanmar	78 915	neuveďeno (méně než 30 844)	
Kolumbie	70 504	náboženství se nepočítá	
Thajsko	65 096	neuveďeno (méně než 1 701)	
Velká Británie	47 554	5 021	
Kanada	46 826	18 000 (polovina migrantů)	
Brazílie	42 108	neuveďeno (méně než 2 900)	
Panama	41 170	neuveďeno (méně než 1 200)	
Zimbabwe	39 893	neuveďeno (položka „ostatní náboženství“ udává 37 669)	
Mexiko	38 902	neuveďeno (méně než 3 760)	
Mauricius	23 742	645	
Austrálie	19 365	13 988 (polovina migrantů)	
celkem	6 072 306	maximálně 701 635*	

* V případě Íránu, Papua Nové Guineje a Tanzánie jsem vycházela z údajů z pravého sloupce.

Vysvětlení problému

Ve snaze vysvětlit řádový rozdíl mezi údaji o sčítání lidu a jinými doklady se v následujícím výkladu zaměřím na intenzivní bahá'istickou misi a způsob konverze (tzn. na příčinu vysokého počtu celkových stoupců), socializaci věřících a roli rituálů ve vytváření kolektivní náboženské identity (tzn. na příčinu malého počtu

aktivních stoupenců). Předpokladem je existence sekularizace³⁶ — ačkoliv ta je přítomná zejména v západních zemích. Druhým předpokladem je fakt, že bahá'ismus je náboženstvím, které klade na své stoupence vysoké požadavky v misii. Jelikož tedy na Západě dochází k úbytku jedinců, kteří mají zájem o náboženství, a bahá'ismus je zároveň náboženstvím vysokých požadavků, předpokládám, že musí mít obzvláště silné mechanismy vytváření náboženské identity jedince, které by zabraňovaly jeho odpadnutí.

Misie

Při studiu historického vývoje počtu bahá'istů si všimneme častých skokových změn. Zatímco v roce 1963, tedy v roce, kdy vznikl tzv. Světový dům spravedlnosti (nejvyšší bahá'istická administrativní instituce), se k bahá'ismu celosvětově hlásilo (dle bahá'istických pramenů) méně než půl milionu stoupenců, v 80. letech 20. století již téměř pět milionů (dle bahá'istických zdrojů). Příčinou tohoto skoku jsou již zmíněné intenzivní misie, které v 70. a 80. letech 20. století měly podobu spontánních masových aktivit (oslovování lidí na ulici, pořádání přednášek apod.). Světový dům spravedlnosti v tomto období zdůrazňoval, že nový „deklarant“ (tzn. konvertita, viz níže) nemusí znát všechny „důkazy“, o tom, že Bahá'ulláh je prorok Boží, nemusí znát historii, zákony a principy bahá'ismu, ale „měl by být okouzlen nádherou Bahá'ulláhova učení a dotčen jeho láskou“.³⁷ Problém tohoto způsobu misie se projevil hned v několika zemích. Na jihu Spojených států amerických³⁸ tento způsob sice oslovil 20 tisíc deklarantů, ale pouze tisíc z nich se zúčastnilo dalších aktivit.³⁹ V této době tak vznikaly administrativní místní rady (viz níže), které existovaly pouze na „papíře“, a které byly tvořeny lidmi, kteří pouze podepsali deklarační kartičky, aniž by rozuměli závazku z toho plynoucího a jakkoli se v bahá'ismu dál angažovali.⁴⁰ Analogická situace nastala i na Tchaj-wanu, ve kterém se v roce 1968 nacházelo 488 bahá'istů a po masové misii v 80. a 90. letech 20. století 20 tisíc stoupenců. Na počátku roku 2000 jich většina byla pasivní a neúčastnila se bahá'istických aktivit.⁴¹ Stejný způsob misie proběhl i v Indii, ve které se dodnes nachází dle bahá'istických pramenů a dle Arda nejvíce stoupenců. Ani

³⁶ Více např. Steve Bruce, *Secular Beats Spiritual: The Westernization of the Easternization of the West* (Oxford: Oxford University Press, 2017).

³⁷ *Zpráva Světového domu spravedlnosti 13.7. 1964.* <<https://www.bahai.org/library/authoritative-texts/the-universal-house-of-justice/messages/>> (1.10.2019).

³⁸ S ohledem na počet konvertitů byla misie ve Spojených státech nejméně úspěšná.

³⁹ Sandra Santolucito Kahn, *Encounter of Two Myths — Baha'i and Christian in the Rural American South, A Study of Transmythicization* (Santa Barbara: University of California, 1977).

⁴⁰ *Ibid.*, 167–168.

⁴¹ David A. Palmer, „From Congregations to Small Group Community Building: Localizing the Bahá'í Faith in Hong Kong, Taiwan and Mainland China“, *Chinese Sociological Review* 45 (2012–2013), 78–98, 87–88.

během zdejší misie nebylo relevantní, zda konvertité znají bahá'istickou nauku, ale zda „věřili v pravdu Bahá'ulláha“, který byl prezentován jako jeden z avatarů Višny. Arabská a perská terminologie bahá'ismu byla nahrazena terminologií založenou na sanskrtu (Bahá'ullah byl označen jako Bhagavan Baha) a překlad textů byl natolik ovlivněn sanskrtem, že bylo (a je) obtížné poznat jejich neindickou předlohu.⁴² Lze tak říci, že bahá'ismus nebyl v Indii prezentován jako distinktivní náboženství, ale byl záměrně vyjádřen v souladu s indickým prostředím. Tato inkluzivistická prezentace je paradoxní, jelikož v normativních bahá'istických textech nalezneme netolerantní a polemické chápání východních náboženství (zejména polyteistických náboženství) a rituálů.⁴³ Úspěch inkluzivistické misie ovšem nelze zapřít, neboť v jejím důsledku se mezi lety 1961 až 1970 zvýšil počet bahá'istů v Indii na 312 tisíc.⁴⁴ Na konci 90. let 20. století místní bahá'isté udávali více jak dva miliony stoupenců. Tento nárůst se však ve sčítání lidu neprojevil. Dle posledního sčítání lidu z roku 2011 se zde k bahá'ismu hlásí zhruba pět tisíc lidí.⁴⁵

Z výše uvedených příkladů plynou dva závěry — na jednu stranu je bahá'ismus schopný skrze masové misie získat relativně rychle velký počet konvertitů, ale na druhou stranu není schopný je udržet. Způsob misie tak chápou jako první zdroj problému,⁴⁶ neboť historicky bahá'ismus nabyl největšího počtu stoupenců skrze takovou prezentaci sebe sama, která jej začleňovala do interpretačního rámce místních náboženství, a ne tak, aby se od nich odlišoval nebo distancoval. Můžeme se tak ptát, nakolik si byla většina konvertitů vůbec vědoma, že svou konverzi se pohybuje přes „hranice náboženství“ a že konvertuje, nikoliv reafiluje (tzn. nepohybuje se mezi různými konfesemi náboženství). Kdyby ne, bylo by to poměrně jednoduché vysvětlení, proč se ve sčítání lidu dlouhodobě neprojevuje bahá'istická misie. Přestože tuto domněnku nelze ověřit, ponechám ji jako otevřenou možnost, a budu se zabývat druhou variantou, a sice, že si konvertité

⁴² William Garlington, „The Baha'i Faith in India: A Developmental Stage Approach“, *Occasional Papers in Shaykhi Babi and Baha'i Studies* 2 (1997). <https://bahai-library.com/garlington_bahai_faith_india> (1.10.2019).

⁴³ Když 'Abdulbahá' hovoří např. o konfucianismu a buddhismu, říká, že Konfuciovo a Buddhovo učení se ztratilo a místo toho vznikly „primitivní zvyky“, jež vedou k uctívání „smyšlených bohů“. Obecně uctívání materiálních a přírodních („kámen, hrouda země nebo jíl“) předmětů chápe jako největší hanbu člověka. Abdu'l-Bahá, *Odpovědi na některé otázky* (Mladá Boleslav: Bahá'i nakladatelství, 1998), otázka 4. Více viz např. Magdalena Vytlačilová, „Ježíš a křesťanství v pohledu textů bábistické a bahá'istické menšiny“, *Parrésia* 12, 2018, s. 227-236.

⁴⁴ Garlington, „The Baha'i Faith in India“.

⁴⁵ Viz sčítání lidu <http://www.censusindia.gov.in/Census_And_You/religion.aspx>; <http://www.censusindia.gov.in/2011census/DDW00C-01%20Appendix%20MDDS.xlsx> (1.10.2019).

⁴⁶ Tohoto problému si jsou bahá'istické instituce vědomy. Viz např. Paul Lample, „Learning and the Evolution of the Bahá'í Community“. <<https://bahai-studies.ca/wp-content/uploads/2014/03/ABS2008PaulLample.pdf>> (1.10.2019).

uvědomovali „pohyb přes náboženské hranice“. Dohromady však budu obě tyto možnosti chápat jako komplementární možná vysvětlení. Ačkoliv v současnosti mají bahá'isté jiné způsoby prezentace sebe sama, nic to nemění na tom, že konvertité ze starších misí stále v číslech figurují. Intenzita misí v současnosti stále zůstává a lze říci, že je silnější než v minulosti.⁴⁷

Tvoření náboženské identity

1) Konverze. Jak jsem uvedla, formální stvrzení konverze k bahá'ismu spočívá v podepsání deklarační kartičky a konverze jako taková není spojena s iniciačním nebo přechodovým rituálem, v němž by explicitně docházelo ke změně náboženské identity a společenského statusu.⁴⁸ Absence iniciačního rituálu částečně podporuje výše uvedenou domněnku, a sice, že tam, kde se bahá'ismus prezentoval v souladu s místními náboženstvími, nemuselo být deklarantům jasné, že konvertují k jinému náboženství. Tato domněnka však dle mého názoru platí spíše ve východních, ne tolik rozvinutých zemích jako je např. Uganda nebo Indie, v nichž bahá'ismus cílí především na vesnickou populaci. V případech západních států nabízejí sociologové, kteří studovali americké a dánské bahá'isty, jiný obraz konvertitů. Mike McMullen se zabýval americkými bahá'isty, přičemž místní stoupence označil v navázání na Johna Loflanda a Normana Skonovda jako „intelektuální konvertity“.⁴⁹ „Intelektuální konvertité“ jsou dle výše uvedených badatelů typičtí tím, že je ke konverzi nevede společenský tlak, a náboženství, ke kterému konvertovali, znají skrze vlastní hledání „nových možností bytí“ a četbu knih nebo návštěvy různých přednášek apod.⁵⁰ Margit Warburgová se zabývá dánskými bahá'isty a uvádí podobný profil konvertitů, které označuje jako „hledáče“ (seekers), když říká, že jí zkoumaní bahá'isté se před svou konverzí aktivně zajímali o jiná nekřesťanská náboženství.⁵¹ Warburgová a McMullen tak došli ke stejným závěrům, které mimo jiné zahrnují poznatek, že západním konvertitům bylo zřejmé, že se jedná o jiné náboženství. Jestliže tito konvertité aktivně vyhledávali jiná náboženství před svou konverzí, nevylučuje to dle mého názoru, že po nějakém

⁴⁷ Paul Lample, „Spiritual Conquest of the Planet“. <https://bahai-library.com/lample_spiritual_conquest_planet> (1.10.2019).

⁴⁸ Arnold van Gennep, *Přechodové rituály: Systematické Studium Rituálů* (Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 1996), 67–109; Lewis R. Rambo and Charles E. Farhadian, „Converting: stages of religious change“, in *Contemporary Practices and Controversies*, edited by Christopher Lamp and M. Darrol Bryant (London — New York: Cassell, 1999), 23–34.

⁴⁹ Mike McMullen, *The Bahá'í: Religious Construction of a Global Identity* (New Brunswick — New Jersey — London: Rutgers University Press, 2000), 16.

⁵⁰ John Lofland and Norman Skonovd, „Conversion Motifs“, *Journal for the Scientific Study of Religion* 20 (1981), 373–385, 376.

⁵¹ Margit Warburg, „Seeking the Seekers in the Sociology of Religion“, *Social Compass* 48 (2011), 91–101.

čase u bahá'ismu, se budou zajímat o jiná. Aby tomu bahá'ismus zabránil, musí mít, jak jsem výše uvedla, dostatečné prostředky k utváření silné náboženské identity jedince. Jeden faktor, který k tomu přispívá, však v bahá'ismu chybí, a tím je rituálně performovaná konverze.

2) Socializace. Dále mě bude zajímat, jak probíhá náboženská socializace dospělých konvertitů. Jelikož je bahá'ismus nejrozšířenější v zemích, ve kterých není islám dominantním náboženstvím, chápu jej v takovém prostředí jednoduše jako „nepůvodní“. Z toho důvodu předpokládám, že náboženská socializace probíhá primárně v náboženském kolektivu a nikoliv v rodině nebo širší kultuře.

Hlavní roli v socializaci bahá'istů hrají tzv. místní duchovní rady (local spiritual assemblies), které uskutečňují plány vytvořené národními duchovními radami a Světovým domem spravedlnosti. Důraz na větší socializaci jedinců je v bahá'ismu přítomný přibližně od 90. let 20. století, ačkoliv již dříve existovaly programy, které se zaměřovaly na integraci nových stoupenců. Světový dům spravedlnosti od 21. století reflektoval pomalý nárůst počtu věřících a interpretoval jej jako „špatnou implementaci plánů na šíření víry“. Americká národní rada proto snížila tlak na získání nových konvertitů, a naopak se snažila oživit život komunit skrze podporu tzv. klíčových aktivit (core activities).⁵² Tyto socializační programy se skládají z různých vzdělávacích kurzů⁵³ a shromáždění (devotional gatherings), během nichž se čtou úryvky z bahá'istických textů, přičemž počet těchto aktivit se dle bahá'istických pramenů mezi lety 1996 a 2019 zdvojnásobil.⁵⁴ Dle posledních údajů z roku 2020 se těchto aktivit ve Spojených státech zúčastnilo 57 tisíc lidí, z nichž téměř 40% nebylo stoupenci bahá'ismu.⁵⁵ Kromě akcí, které se konají se záměrem socializace konvertitů, se bahá'isté setkávají během tzv. Slavnosti devatenáctého dne.

Jako problematický aspekt socializace v bahá'ismu chápu především absenci náboženských specialistů a expertů, kteří by jedincům dokázali charismaticky zpřítomnit nauku a upevnit ji v paměti.⁵⁶ Nauka je v bahá'istických kurzech totiž předávána skrze písemné testy, v nichž je uveden úryvek bahá'istického textu

⁵² Například studijní kroužky, modlitební shromáždění, program pro děti mezi 11 až 14 lety apod. Těchto událostí se mohou účastnit i nebahá'isté. <<https://bahaiteachings.org/bahai-core-activities>> (1.10.2019).

⁵³ Kurzy jsou pořádány institutem Ruhi, jehož materiály jsou volně dostupné na internetu. <<https://www.ruhi.org/materials/list.php>>; <<http://bahaistudies.net/ruhi/ruhi1.pdf>> (1.10.2019).

⁵⁴ Universal House of Justice, *Ridvan 2019*.

⁵⁵ Ridván 2020 Annual Report, National Spiritual Assembly of the Bahá'ís of the United States, 4.

⁵⁶ K důležitosti náboženských specialistů pro upevnění nauky viz Harvey Whitehouse, *Modes of Religiosity: A Cognitive Theory of Religious Transmission* (Walmart Creek — Lanham — New York — Toronto — Oxford: Altamira Press, 2004) 67–69.

a stoupenci zaškrťávají (popř. doplňují) písemné odpovědi.⁵⁷ Na neefektivitu bahá'istických vzdělávacích aktivit si stěžoval Paul Lample, jeden ze členů Světového domu spravedlnosti, který tvrdil, že i přes intenzivní vzdělávací programy mají bahá'isté nízký zájem o kurzy, popř., že taková praxe nemotivuje navštěvující nebahá'isty ke konverzím. První kurz Ruhi institutu za osmnáct let jeho existence, dokončilo 275 tisíc lidí (bahá'istů i nebahá'istů), což s ohledem na fakt, že bahá'isté udávají zhruba pět milionů stoupců, je zanedbatelný počet. Poslední sedmý kurz dokončilo 45 tisíc lidí, což je ještě více zanedbatelný počet.⁵⁸

Rituály

V bahá'ismu se nevyskytují žádní náboženští specialisté (bahá'istické texty explicitně existenci rituálních specialistů zakazují) a samotné rituály bahá'ismus hodnotí jako zbytečné a zastaralé. Tento přístup se projevuje v jednom bahá'ismem deklarovaném principu, a sice v tzv. „nezávislém zkoumání pravdy“. Toto zkoumání se vztahuje na „náboženskou pravdu“ a 'Abdulbahá' skrze něj kritizuje rituály, když říká, že „člověk nemá slepě následovat zvyky svých předků“.⁵⁹ Zda bahá'ismus obsahuje rituály či nikoliv, je samozřejmě závislé na definici rituálu. S ohledem na cíl mého výzkumu chápu rituál v navázání na Geertze jako jednání, jež zakládá a posiluje vazbu mezi etosem a světonázorem, tzn. upevňuje víru.⁶⁰ K těmto efektům dochází dle něj zejména během složitých a veřejných rituálů („kulturních představení“).⁶¹ Pro přehlednost výkladu definuji rituál i substančně jako záměrně opakované náboženské jednání s předepsaným průběhem a významem, které odkazuje k transcenci (rituál se tedy skládá z předepsaného významu, předepsaného a repetitivního jednání a zahrnuje vědomé rozhodnutí účasti na rituálu). Výklad zaměřím na takovou praxi, která je prováděna, a nikoliv na předpisy, jejichž provádění není doloženo.⁶²

⁵⁷ V jedné sekci je například uvedena krátká věta o Muhammadovi (Muhammad has said that prayer is like a ladder suspended between heaven and earth by which we can ascend to paradise.), k níž je přiloženo několik otázek, na které student odpovídá (Who is Muhammad? What does Muhammad say about prayer? In what sense is prayer like a ladder?). Ruhi institut, kniha první, sekce dvě. <<http://bahaistudies.net/ruhi/ruhi1.pdf>> (1.10.2019).

⁵⁸ Každý kurz je dlouhý zhruba 40 vyučovacími hodinami, přičemž celkově obsahuje studium deseti knih.

⁵⁹ „Whereas the religion of forefathers and ancestors is based upon blind imitation — man should investigate the truth“. Abdulbahá', „Twelve Basic Bahai Principles“, *Star of the West* 11 (1920) 4.

⁶⁰ Clifford Geertz, *Islam Observed: Religious Development in Morocco and Indonesia* (Chicago: University of Chicago Press, 1971), 100; Ke vztahu rituálů a identity viz např. Jan Platvoet and Karel van der Toorn, „Pluralism and Identity. An Epilogue,“ in *Pluralism and Identity: Studies in Ritual Behaviour*, edited by Idem (Leiden: Brill, 1995), 347–360; Christoph Wulf, „Praxis“, in *Theorizing Rituals: Issues, Topics, Approaches, Concepts*, edited by Jens Kreinath a Jan Snoek a Michael Stausberg (Leiden: Brill, 2006), 395–411, 399–400.

⁶¹ Geertz, *Islam Observed*, 106.

⁶² Normativní praxe vychází z arabských a perských textů Bahá'ulláha a 'Abdulbahá'a, z nichž většina nebyla

Podle výše uvedené substanciální definice nalezneme v bahá'ismu dva druhy praktikovaných rituálů, které splňují výše uvedené parametry, a sice modlitbu (*salát*) a půst.⁶³ Povinnou modlitbu musí věřící pronést třikrát denně (vybírání si z pěti textů),⁶⁴ a plní během ní předepsané úkony, včetně rituálního umytí (navzdory tomu, že koncept rituální čistoty je v bahá'ismu zrušen).⁶⁵ Všechny modlitby musí být proneseny směrem k Bahá'ulláhově hrobu v Izraeli (jeho hrob je *qibla*). Další povinnou modlitbou je modlitba, která se sborově čte za mrtvého během pohřbu.⁶⁶ Předepsaným významem modlitby je nasměrování duše věřícího k Bohu.⁶⁷ Kromě výše uvedených modliteb má věřící povinnost pronášet konkrétní modlitby v době nemoci, po špatných snech anebo v „nesnadné době“ (tzv. „odstraňovač nesnází“).⁶⁸ Některé tyto modlitby nemají blíže předepsaný průběh, ačkoliv dle Denise MacEoina je běžné, že bahá'isté čtou „odstraňovač nesnází“ několikrát za sebou (např. 9x, 19x, 45x nebo 95x — všechny tyto hodnoty mají v bahá'ismu náboženský význam).⁶⁹ Druhou výjimkou je tzv. „dlouhá léčící modlitba“, která dle 'Abdulbahá'a má ochraňovat toho, kdo ji nosí u sebe, a která musí být nahlas recitována. Půst bahá'isté drží poslední bahá'istický měsíc v roce (bahá'istický kalendář se skládá z devatenácti měsíců po devatenácti dnech), během něhož se od úsvitu do západu slunce zdržují jídla a pití. Podobně jako v islámu jsou v bahá'ismu zproštěni povinností modliteb a půstu staří a nemocní lidé, menstrující a těhotné ženy apod.⁷⁰

Některá bahá'istické přikázané aktivity jsou repetitivní a nábožensky zdůvodněné, avšak mají pouze velmi obecně předepsaný průběh, který spočívá pouze v samotné povinnosti je praktikovat a jejich označení jako rituál může být zavádějící. Jedná se např. o dobrovolné pravidelné odevzdání 19% ze svého příjmu, s výjimkou toho, co je nutné pro pohodlný život, povinnost jednou za devatenáct let obměnit nábytek, ranní a večerní četbu Bahá'ulláhových textů anebo povinnost nepracovat během devíti svátků. Jelikož předepsaný průběh v definici rituálu

přeložena do cizích jazyků. Nepředpokládám tak, že by se nearabští a neiránské bahá'isté (tedy většina) touto praxí řídili.

⁶³ Veškerá bahá'istická praxe se vztahuje na jedince od patnácti let.

⁶⁴ Dlouhou modlitbu musí věřící pronést jednou během dvacetičtyř hodin.

⁶⁵ Bahá'u'lláh, *Kitáb-I-Aqdas*, přikázání 75.

⁶⁶ Ibid., přikázání 8.

⁶⁷ Bahá'u'lláh, *The Importance of Prayer, Meditation and a Devotional Attitude*. <<https://www.bahai.org/library/authoritative-texts/compilations/importance-prayer-meditation-devotional-attitude/importance-prayer-meditation-devotional-attitude.pdf?55277df1>> (1.10.2019).

⁶⁸ Zní takto: „Je nějaký Vysvoboditel z těžkostí kromě Boha? Rci: Chválen buď Bůh! On jest Bůh! Všichni jsou jeho sluhové a všichni se řídí jeho příkazem.“

⁶⁹ Denis MacEoin, *Rituals in Babi and Bahai* (London: British Academic Press, 1994), 45.

⁷⁰ Bahá'u'lláh, *Kitáb-I-Aqdas*, přikázání 13, 136.

chápu jako stěžejní, nepovažuji výše uvedená jednání za rituální. Některá nařízení jako například pouť (hadždž) mají předepsaný průběh a význam, ale nelze je z důvodu zničení poutních staveb vykonávat. Mimo jiné bahá'isté mohou navštívit Bahá'ulláhův hrob v izraelském Akká, nicméně návštěva není opatřena rituálními předpisy.⁷¹

Dle výše uvedené substanciální definice nejsou v bahá'ismu žádné kolektivní rituály, kterých by se jedinec pravidelně účastnil. Ačkoliv bahá'isté organizují pravidelné setkání⁷² jednou za devatenáct dní (tzv. Slavnost devatenáctého dne), toto setkání má velice obecně předepsaný průběh — dělí se na „duchovní“ část, administrativní část a na pohoštění. Předepsaným významem Slavnosti je dle Bahá'ulláha posílení vnitřních vazeb („aby se vaše srdce navzájem spojila“), ačkoliv Shoghi Effendi udával pragmatičtější důvod, když psal, že účelem setkání je zprostředkování různých návrhů věřících národním radám. Přesto, že se během setkání čtou náboženské texty, náboženské zdůvodnění nebo náboženský význam tohoto setkávání není akcentován. Všechny aktivity, které se vykonávají během Slavnosti lze vykonávat mimo Slavnost samotnou, přičemž prostorový „setting“ Slavnosti není rovněž přesně vymezen — věřící se mohou setkávat u sebe doma anebo v místních duchovních radách. Z výše uvedeného popisu plyne, že jestliže se bahá'isté setkávají v pro ně každodenním prostředí, vzpomínky a hodnoty, která generuje Slavnost devatenáctého dne, nejsou pevně fixovány na konkrétní prostředí a nemohou být pravidelně evokovány a nejsou speciálně materiálně zhmotněny.

Stručně řečeno — jedinou kolektivní opakující se činností v bahá'ismu je tzv. Slavnost devatenáctého dne. Ačkoliv je repetitivní, Slavnost není pro věřící povinná, není zarámovaná do časového a prostorového rámce, a činnosti, které jsou během ní vykonávány, může věřící vykonávat i samostatně. Jestliže jsem výše v navázání na Geertze uvedla, že nejdůležitější rituály jsou ty složité a veřejné, neboť během nich dochází k udržování a formování víry, plyne z výkladu rituálů v bahá'ismu, že bahá'ismus nedisponuje obvyklými mechanismy pro formování víry. To se dle mého názoru projevuje ve vysoké míře apostáze. Pro odvození míry odpadlictví, popř. neaktivity, nemusíme vycházet pouze z rozdílu mezi počty stoupenců, které udávají bahá'isté nebo např. Arda, a sčítání lidu, ale i z interních

⁷¹ Poutí (hadždž) je předepsaná do Bahá'ulláha domu v Bagdádu a domu Bába v Šírázu. Třetí místo „návštěvy“ (zijára) je Bahá'ulláhova hrobka blízko Akká, která je dle 'Abdulbahá'a nejposvátnějším místem na zemi. Návštěva tohoto místa již není opatřena rituálními instrukcemi. Dle Denise MacEoina íránští návštěvníci stále dodržují šíitské zvyklosti, které se týkají návštěvy důležitých míst jako např. políbení prahu a a překlada dveří, dotýkání se zdi apod. MacEoin, *Rituals in Babism and Baha'ism*, 58.

⁷² (Dopis Shoghi Effendiho Národní radě Spojených států a Kanady z 18.11.1933 v Helen Hornby, *Lights of Guidance: A Bahá'í Reference File*, [New Delhi: Bahá'í Publishing Trust, 2016], paragraf 795.)

bahá'istických statistik, které uvádí počty známých a neznámých adres. Jelikož s neznámou adresou a tedy i neplatným bahá'istickým průkazem se bahá'ista nemůže zúčastnit administrativních aktivit (např. voleb v místních radách), které jsou v bahá'ismu náboženskou povinností, chápu i tyto členy jako neaktivní. Dle bahá'istické statistiky z roku 1979 bylo ve Spojených státech celkově 75 tisíc bahá'istů, z nichž 27 tisíc mělo neznámou adresu, v roce 2020 mělo známou adresu 72 tisíc stoupenců z celkového počtu 177 647 registrovaných.⁷³

V tomto případě je rozdíl mezi aktivními a neaktivními stoupenci menší, avšak je třeba brát v úvahu, že známá adresa neimplikuje, že se jedinec považuje za bahá'istů. O velké míře apostáze v průběhu vývoje bahá'ismu informovali i bahá'ističtí autoři, kteří měli přístup k archivům přístupným pouze bahá'istům.⁷⁴

Exkurz: Bádání a bahá'istické rituály

Rituály a jejich funkcí v bahá'ismu se zabývali pokud vím, pouze dva badatelé — bahá'ista a apologeta Moojan Momen a již uvedená dánská socioložka náboženství Warburgová. Momen argumentoval na základě bahá'istické teologie a nikoliv na základě teorie rituálů a tvrdil, že bahá'ismus rozostřuje hranice mezi „posvátnou“ a „profánní“ sférou světa do takové míry, že veškerý prostor a čas se stává posvátným. Z toho důvodu bahá'ismus dle Momena nepotřebuje rituály, které by vytvářely „posvátný prostor“.⁷⁵ Společenskou jednotu dle něj vytváří rovněž bahá'istická teologie, a sice tyto aspekty: 1) koncept „smlouvy“, kterou Momen chápe jako zákaz autoritativní interpretace bahá'istických textů, který bahá'ismus „chrání“ před štěpením, 2) vize jednoty světa, která vede 3) ke společně vynaládanému úsilí pro dosažení této vize. Jelikož Momen apologeticky a apriori předpokládá jednotu bahá'ismu, nedokládá ji, neproblematicky předpokládá, že koncept smlouvy vede k jednotě (vede k ní pouze iluzorně skrze exkomunikaci),⁷⁶ argumentuje idealisticky (předpokládá, že společná vize světa automaticky vede ke společně vynaloženému úsilí), s jeho závěry v textu nepracuji.

Warburgová na rozdíl od Momena argumentuje, že bahá'ismus obsahuje rituál, ačkoliv její argumentace je místy konfušní. V textu argumentuje funkcionalistickou definicí, když říká, že bahá'istickým rituálem, který zakládá a udržuje identitu věřícího, je pravidelné darování peněz (tzv. *huququlláh*). O témže aktu však současně tvrdí, že má „spoustu společných prvků s rituály“, a není tak jasné, zda tento akt je rituálem nebo nikoliv. Její závěr však nepovažuji za analyticky nosný, neboť

⁷³ Ridván 2020, 17.

⁷⁴ Viz např. Garlington, *The Baha'i Faith in America*.

⁷⁵ Moojan Momen, „The Merging of the Sacred and the Profane: What Substitutes for Ritual in the Baha'i Faith?“, *Implicit Religion* 16 (2013), 157–168, 163.

⁷⁶ V praxi tento koncept „smlouvy“ vede k jednotě skrze exkomunikaci z důvodu nevhodných názorů.

se dle mého názoru jedná spíš o ritualizované jednání než náboženský rituál.⁷⁷ Znamená to, že při takovém jednání se člověk nedostává do ritualizovaného kontaktu s daným náboženským světonázorem, jenž by umožnil jeho vnitřní přijetí, jeho internalizaci.⁷⁸ Rituálům se věnoval i MacEoin ve své monografii *Rituals in Babism and Baha'ism*, nicméně jeho publikace je popisem textů, které chápe jako rituální, a nezajímá se o jejich funkci apod.

Závěr a predikce do budoucna

Výše jsem bahá'ismus představila jako náboženství, které je relativně úspěšné ve své masové misii,⁷⁹ které nemá iniciační nebo vstupní rituál, a které přesto, že má silně nábožensky zdůvodněnou každodenní praxi, nedisponuje kolektivními rituály ani náboženskými specialisty. Rituály, kterými bahá'ismus disponuje, jsou individuální (modlitby, půst). Tyto uvedené body chápu jako hlavní příčinu vysoké míry apostáze v bahá'ismu. Nauka bahá'ismu je zaměřena především na otázky týkající se „života na zemi“, na sociální reformy, přičemž již samotná nejdůležitější kniha bahá'ismu *Nejsvětější kniha* představuje dle bahá'ismu budoucí ústavu celého světa. Cílem bahá'ismu (a dle bahá'ismu i spásou) je vlastní celosvětové rozšíření skrze systematické plány vytvářené vysoce rozvinutou administrativní strukturou.

S ohledem na výše uvedené problémy, které jsou bahá'ismu inherentní, nepředpokládám, že by se počet bahá'istů v blízké době nějak rapidně a stabilně navýšil, nebo, že by se bahá'ismus vůbec stal „hlavním náboženstvím světa“, jak samotní bahá'isté očekávají. Jen ve Spojených státech za rok 2020 konvertovalo k bahá'ismu 526 dospělých, kteří zaregistrovali svých 430 dětí, což je v kontextu této země zanedbatelný nárůst.⁸⁰ Problém růstu bahá'ismu a neschopnost utvářet silnou nebo trvalou náboženskou identitu se mj. projevuje v zanedbatelném počtu dětí — dle bahá'istických pramenů současná bahá'istická populace ve Spojených státech zahrnuje pouze 6% dětí,⁸¹ což je opět v ostrém kontrastu s populačním průměrem 24%. Nízký poměr dětí může být zapříčiněn tím, že v bahá'istických rodinách neprobíhá dostatečná náboženská socializace anebo, že dostatečné množství bahá'istů neregistruje své děti z důvodu vlastní neaktivity. Skeptické vůči růstu bahá'ismu je i Pew Research centrum, které v predikci vývoje

⁷⁷ Margit Warburg, „Economic Rituals: The Structure and Meaning of Donations in the Baha'i Religion“, *Social Compass* 40 (1993), 25–31.

⁷⁸ Geertz, *Islam Observed...*, 100.

⁷⁹ Zejména na východě a v méně rozvinutých oblastech. O Evropě a Spojených státech amerických to dle mého názoru rozhodně nelze říci.

⁸⁰ Ridván 2020, 17.

⁸¹ Ibid.

náboženství do roku 2050 bahá'ismus zmiňuje pouze okrajově, když předpovídá, že náboženstvím jako je bahá'ismus, džinismus, sikhismus a taoismus vzroste celkově počet stoupenců o 6%, což dle centra činí mezi lety 2015 až 2050 celkový nárůst tří milionů stoupenců.⁸² Skepsi vůči stabilnímu růstu potvrzují i různá sčítání lidu z minulosti, v nichž můžeme najít cokoliv jen ne stabilitu růstu (jako například v případě sčítání lidu ve Spojených státech). Badatelé Frederick Bird a Bill Reimer, kteří se v 80. letech 20. století zabývali mírou participace v nových náboženských hnutích v okolí Montrealu, došli k podobnému závěru, když dle jejich měření měli bahá'isté jednu z nejvyšších měr apostáze (turnover rate), a sice 81,2%. Větší míru odpadlictví mělo pouze scientologické náboženství.⁸³ Jestliže porovnáme rozdíl mezi mým součtem ze sčítání lidu a údaji z Arda nebo s bahá'istickými údaji, dojdeme k míře odpadnutí zhruba 90%, což je podobné číslo, k němuž došli Bird a Reimer. Frustrace z negativního růstu a stagnace zejména v západních zemích si je vědom i Světový dům spravedlnosti a čelí jí i věřící.⁸⁴ I tato frustrace může negativně vést k apostázi.

⁸² „The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010–2050“, Pew Research Center April 2, 2015, 8. <<https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>> (1.10.2019).

⁸³ Frederick Bird and Bill Reimer, „Participation Rates in New Religious and Para-Religious Movements“, *Journal for the Scientific Study of Religion* 21 (1982), 1–14.

⁸⁴ Dopis „Enrollment and limited growth of the Bahá'í community“ Světového domu spravedlnosti z 22.8.2002. <https://bahai-library.com/uhj_enrollments_growth> (1.10.2019).